



خلاصه سیاستی نظام سلامت ج.ا. ایران در گام دوم انقلاب

جایگاه معنویت و اخلاق در نظام سلامت ایران؛ کجا
هستیم و به کجا خواهیم رفت؟

نظام سلامت ج.ا. ایران در گام دوم انقلاب

جایگاه معنویت و اخلاق در نظام سلامت ایران؛ کجا هستیم و به کجا خواهیم رفت؟

تهیه شده توسط:

مرکز تحقیقات عدالت در سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران

شرح مسئله:

استراتژی ها یا گزینه های سیاستی

- گزینه ۱: پویش‌های رسانه‌ای در خصوص افزایش آگاهی عمومی از اخلاق حرفه‌ای پزشکی از جمله حقوق بیمار
- گزینه ۲: توجه و اصلاح آموزش اخلاق حرفه‌ای، تدوین نقشه علمی دقیق و کاربردی در حوزه اخلاق حرفه‌ای و نهادینه‌سازی اخلاق حرفه‌ای در کشور
- گزینه ۳: نگاه تخصصی و علمی به اخلاق حرفه‌ای
- گزینه ۴: افزایش علم و آگاهی و اولویت‌دهی به اخلاق در میان سیاست‌گذاران
- گزینه ۵: مدیریت تعارض منافع در حوزه سلامت هم در سطح سیاست‌گذار، هم در سطح بدنه جامعه، حرفه‌مندان و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت و هم در سطح پژوهش

ارزش‌های معنوی و فضیلت‌های اخلاقی از نیازهای اصلی هر جامعه هستند. به نحوی که می‌توان انتظار داشت رشد شعور معنوی و وجدان اخلاقی بتواند جبران‌کننده کمبودهای مادی جامعه باشد.

یکی از جنبه‌های بسیار مهم اخلاقیات زیست‌پزشکی رعایت چارچوب‌های اخلاقی در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی و سازمانی است. موضوع اخلاق در نظام سلامت و به ویژه اخلاق در سیاست‌گذاری و مدیریت نظام سلامت، آنچنان که سایر ابعاد آن همانند اخلاق بالینی، اخلاق در پژوهش‌های زیست‌پزشکی و اخلاق در آموزش علوم پزشکی در کشور رشد و توسعه یافته‌اند، متأسفانه مورد توجه واقع نشده است.

موضوع مهم دیگری که در رابطه با اصول اخلاقی در حیطة نظام سلامت مورد توجه است، "تعارض منافع" می‌باشد. تعارض منافع می‌تواند بر انجام درست وظایف اداری یک کارمند دولت، تاثیر منفی بگذارد و سرانجام سبب ایجاد فساد شود. فساد در نظام اداری ممکن است در قالب تقلب، نقض قانون و مقررات، سوء استفاده از مقام، کوتاهی در انجام درست و کافی وظایف و غیره نمود پیدا کند. حوزه سلامت از آسیب‌پذیرترین بخش‌های وقوع رانت و فساد به شمار می‌آید که در آن منابع مالی زیادی

هزینه می‌شود. چالش‌ها و مشکلات مرتبط با عدم شفافیت در وزارت بهداشت نیز بیشتر از نوع مالی هستند. برخی از ویژگی‌های مختص نظام سلامت از جمله عدم توازن اطلاعاتی، عدم اطمینان در بازارهای سلامت، پیچیدگی خاص نظام سلامت، اشتغال هم‌زمان در بخش دولتی و خصوصی و غیره این نظام را در برابر فساد آسیب‌پذیرتر می‌نماید. به همین جهت موضوع شفافیت در نظام سلامت با توجه به نقش انکارناپذیرش در ایجاد نهادهای عدالت‌محور و قدرتمند جایگاه ویژه‌ای در بین موضوعات مرتبط با اخلاق در سیاست‌گذاری و مدیریت نظام سلامت دارد.

پایه و اساس فرهنگ هر سازمانی ارزش‌های آن سازمان می‌باشند و زیربنای همه ارزش‌ها در سازمان ارزش‌های اخلاقی است. با وجود تلاش‌های بسیار متولیان و دست‌اندرکاران سلامت، نظام سلامت کشور با کاستی‌های فراوانی در عرصه اخلاق روبرو بوده است. پدیده زیرمیزی، مشکلات رفتاری برخی کارکنان نظام بهداشت و درمان از جمله برخوردهای نامناسب پزشکان یا کارکنان بیمارستان‌های دولتی و خصوصی با بیماران، توزیع ناعادلانه خدمات، امکانات و نیروی انسانی در مناطق گوناگون و تجمیع پزشکان در پایتخت و کلان‌شهرها، ناکارآمدی سازوکارهای بیمه‌ای، عدم شفافیت و پاسخگویی متولیان نظام سلامت و تضاد منافع، مسائلی هستند که خود به عنوان ریشه بسیاری از آسیب‌ها نه فقط در حوزه سلامت بلکه در سطح جامعه مطرح می‌باشند.

متأسفانه، در کشور ایران درک درستی از موضوع اخلاق پزشکی وجود ندارد. متولیان نظام سلامت بعضاً مبحث اخلاق زیستی را موضوعی نمادین و بی اثر یا کم اثر دانسته و به عنوان یک موضوع فضیلت محور شخصی به آن می نگرند، نه به عنوان موضوعی کلیدی که برای حل بسیاری از مشکلات کشور، پرداختن به آن باید در اولویت سیاست‌گذاران باشد. از این‌رو، در خلاصه سیاستی حاضر به ارائه راهکارهای سیاستی برای اصلاح و اولویت‌بخشی به موضوع معنویت و اخلاق در نظام سلامت می‌پردازیم.

راهکارها و گزینه‌های سیاستی

سیاست نهائی شده به ترتیب اولویت
پویش‌های رسانه‌ای در خصوص افزایش آگاهی عمومی از اخلاق حرفه‌ای پزشکی از جمله حقوق بیمار
توجه و اصلاح آموزش اخلاق حرفه‌ای، تدوین نقشه علمی دقیق و کاربردی در حوزه اخلاق حرفه‌ای و نهادینه‌سازی اخلاق حرفه‌ای در کشور
نگاه تخصصی و علمی به اخلاق حرفه‌ای
افزایش علم و آگاهی و اولویت‌دهی به اخلاق در میان سیاست‌گذاران
مدیریت تعارض منافع در حوزه سلامت هم در سطح سیاست‌گذار، هم در سطح بدنه جامعه، حرفه‌مندان و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت و هم در سطح پژوهش
اصلاح نظام پرداخت، جبران عادلانه خدمات و رفع تبعیض در بین پرداختی گروه‌های حرفه‌ای مختلف ارائه‌دهنده خدمات سلامت
فرهنگ‌سازی از طریق حمایت‌طلبی و ترویج مفهوم و ارزش اخلاق حرفه‌ای
فراهم آوردن شرایط مطلوب کاری برای ارائه‌دهندگان خدمات سلامت مانند توزیع نیروی انسانی بر اساس بار کاری
افزایش انگیزه و پاسخ‌گوئی در میان سیاست‌گذاران، مدیران و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت
حذف ارتباط مالی مستقیم بین پزشک و بیمار
افزایش نظارت، ارزشیابی و پایش عملکرد سیاست‌گذاران، مدیران و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت و مقایسه رویکرد داخلی با مسیر جهانی در این حوزه
افزایش بودجه و کمک هزینه پژوهشی برای پژوهش‌های ملی در حوزه اخلاق
مبارزه جدی‌تر با متخلفان و اعمال مجازات‌هایی از جمله: لغو مجوزهای پزشکی، کاهش نمره اعتبار سنجی، لغو قرارداد بازپرداخت بیمه، برکناری مسئولین متخلف و غیره
برقراری نظام ارجاع و پزشک خانواده
افزایش شفافیت با ایجاد سامانه‌ای برای ثبت دقیق اطلاعات مربوط به سیاست‌ها و تصمیمات اتخاذ شده (نام تصمیم‌گیرنده، فرد مسئول و پاسخ‌گو، ...)
واقعی شدن تعرفه خدمات
تاسیس مراکز تحقیقات اخلاق پزشکی
انتصاب افراد براساس معیارها و ویژگی‌های کلیدی از پیش تعیین شده
توزیع مناسب منابع نظام سلامت براساس بسته خدمات هزینه-اثربخش
بازنگری سیاست نشریات و چاپ مقالات و ارائه تسهیلات در حوزه‌هایی از اخلاق که در آن خلأ احساس می‌شود؛ برگزاری کنگره و همایش در حوزه‌هایی که مغفول مانده است
توجه به ارزش‌ها و جنبه‌های معنوی و اخلاق حرفه‌ای در جذب و ارزیابی و ارزشیابی نیروی انسانی

پیشنهاد ما

تغییر رویکرد و بازگشت به نگاه اخلاقی در حوزه سیاست‌گذاری نظام سلامت و استفاده از تفکر سیستمی و جامع و به عبارت روشن‌تر رعایت ملاحظات اخلاقی در سیاست‌گذاری و مدیریت نظام سلامت از طریق ارتقای توانمندی‌ها و ایجاد نگرش اخلاقی می‌تواند در ارتقای نظام سلامت نقش موثری ایفا می‌نماید. حاصل تفکر سیستمی و اخلاقی، بازگشت سیاست‌ها به سمت نظام سلامت مبتنی بر شبکه، تربیت نیروهای توانمند

برای سطح اول خدمات بهداشتی درمانی، اصلاح و تقویت نظام ارجاع، ایجاد شرایط ماندگاری بیشتر برای نیروهای صف، کاهش تعارض منافع و سوءاستفاده‌های مختلف از رانت‌های تجهیزات پزشکی و داروهای گران قیمت و ارتقای جایگاه ارزشمند آموزش در نظام سلامت و به ویژه در دانشگاه‌ها خواهد بود. همچنین، برقراری عدالت اجتماعی در نظام خدمات درمانی و مراقبت‌های بهداشتی و تخصیص عادلانه منابع در جامعه هم در اولویت‌بندی تخصیص منابع در سطح جامعه و هم در سهمیه‌بندی‌ها و انتخاب افراد و گروه‌ها برای خدمات حائز اهمیت است.

به طور کلی با توجه به شرایط موجود در نظام سلامت ایران و طبق توافق نظر خبرگان در مطالعه حاضر انتظار می‌رود پس از توجه به «پویش‌های رسانه‌ای در خصوص افزایش آگاهی عمومی از اخلاق حرفه‌ای پزشکی از جمله حقوق بیمار» برخی دیگر از سیاست‌ها شامل توجه و اصلاح آموزش اخلاق حرفه‌ای، تدوین نقشه علمی دقیق و کاربردی در حوزه اخلاق حرفه‌ای و نهادینه‌سازی اخلاق حرفه‌ای در کشور؛ نگاه تخصصی و علمی به اخلاق حرفه‌ای؛ افزایش علم و آگاهی و اولویت‌دهی به اخلاق در میان سیاست‌گذاران و مدیریت تعارض منافع در حوزه سلامت هم در سطح سیاست‌گذار، هم در سطح بدنه جامعه، حرفه‌مندان و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت و هم در سطح پژوهش نیز بیشتر مورد توجه سیاست‌گذاران حوزه نظام سلامت قرار گیرد.

تهیه توسط مرکز تحقیقات عدالت در سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران

Health Equity Research Center (HERC), Tehran University of Medical Science (TUMS)

❖ Email: herc.tums@gmail.com

❖ Website: www.herc-tums.ir

منابع

1. Zali A. The Role of Medical Ethics In Comprehensive Healthcare System. *Journal of Medical Ethics*. 2008;2(5):45-64.
2. Dehghani A, Dastpak M, Gharib A. Barriers to Respect Professional Ethics Standards in Clinical Care Viewpoints of Nurses. *Iranian Journal of Medical Education*. 2013;13(5):421-30.
3. Tayebi N, Omidi A, Chahkhoei M, Najafi K, Aliravari H, Haghshenas A. Barriers standards of professional ethics in clinical care from the perspective of nurses. *Revista Latinoamericana de Hipertension*. 2019;14(3):265-70.
4. Milanifar A, Akhondi MM, Paykarzadeh P, Larijani B. Assessing conflict of interest in Iran's health legal system. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2011;5(1):1-16.
5. Gholami M, Takian A. [Financial transparency; A tool to improve efficiency and reduce health corruption]. *Health Strategy*. 2021;1(1):61-90.